

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE ENERJİNİN, SUYUN EKONOMİ POLİTİĞİ VE GELECEĞİ

Ahmet HAN

Söylenenlerin, özellikle veri üzerinden konuşulmuş olanların, tamamına katılmamamın imkanı yok. Çünkü onlar rakamlara dayanıyor ve rakamlar, her ne kadar istatistikle haşır neşir olanların iyi bildiği gibi, yalanlara alet edilebilirlerse de, eğer dürüst ve ne yaptığını bilen araştırmacılar tarafından toplandırlarsa onlara güvenmek gerekir. Zira o durumda kolay kolay yalan söylemezler ancak kimi zaman, yorum-landıkları biçime bağlı olarak, yanıltıcı olabilirler. Söylediğim gibi, rakamları tartışacak değilim, hatta aslında içeriği de tartışacak değilim. Sadece bu yorum farklılıklarının, üstelik de aynı ya da benzer rakamlardan yola çıkılsa da, son derece belirleyici biçimde tamamen farklı sonuçları da destekleyebileceğini göstermeye ve bu anlamda bir pencere açmaya çalışacağım. Sanırım fark ediliyor, ilk cümlede söylediğim biraz aksine bir yola saptım son virajda(!).

Aslında yavaş yavaş geri adımlar atarak zeminimi kuvvetlendirmeye çalışıyor izlenimi verebilirim ki öyledir. . .

Irak savaşının ardından, bunun aslında bir petrol savaşı olduğu yazılıp çizilmedi değil. Hatta bir hayli yazıldı çizildi. Hatta bu savaşın tek nedeninin petrol olduğu sıkça söylenen bir argüman olarak kayıtlara geçti. Ancak, Sayın Bilge'nin açış konuşmasında söylediği gibi, Türkiye' de konuyu çok da fazla tartışmadığımız doğrudur. Tar-tışma derken veri temelli, belli bir metodoloji çerçevesinde gerçekleştirilen, analiz içeren ve bir senteze ulaşmayı amaçlayan bir süreçten bahsettiğimi hemen belirteyim. Ancak Türkiye' de, bu yukarıda tanımladığım anlamda, neyi 'fazla' tartışıyoruz ki. Ben açıkça, bu anlamda, tartışma fazlalığı çektiği-mizi hatırlamıyorum memleketimizde. Ne yazık ki, konuları en kolay açıkla-masına rücu etmek suretiyle bir sonuca bağlamayı tercih ediyoruz. Ve bunu yaparken de, işin çok felsefe kısmına girmek istemiyorum ama, "söyleme" eylemini unutuyoruz.' Yani gerçekten söylediklerimizin bir içeriği, bir açık-layıcılık değeri olması gerektiğini göz ardı ederek giriyoruz mevzulara. Baştan söyleyeyim, buradaki kastım şu değil; Irak savaşının petrolle hiç alakası yok. Bunu demek istemiyorum. Irak sava-şının elbette petrolle alakası vardı ve bu petrolle olan ilgi öyle kolayca gör-mezden gelinecek türde değil ama öte yandan, hayır Irak savaşının petrolle alakası yoktu. Nasıl yoktu? Türkiye'de tartışıldığı biçimiyle yoktu. Biz o konu-yu son derece yanlış tartıştık, çünkü biz konuyu; Petrol ABD'nin bitmez tüken-mez enerji ihtiyaçlarını karşılamak için vazgeçilmez olduğu için, Irak'a girip bu rezervlere el koyduğu biçiminde tartıştık. Halbuki bunun gerçeklikle uzaktan yakından pek alakası yok.

Şimdi, dünya petrol piyasaları 1970'lerden bu yana özellikle, 1973 petrol ambargosu ve 1979 İran devrimi sonrasında çok ciddi yapısal de-ğişik-liklere uğradılar. Bu ciddi yapısal de-ğişiklikler petrol piyasasına bağımlılık ilişkilerini tüketicilerin üreticilere, veya üretim gücünü kontrol edenlere, bağımlı olduğu klasik yapıdan çıkardı. Önce karşılıklı bağımlılığa, ardından da üreticiler aleyhine bir bağımlılığa dönüştürdü. Bu dönüşüm sonucunda ortaya çıkan bugünkü manzara Irak'ta mevcut bulunan ve dünya rezervlerinin yüzde 11 'ine denk gelen petrole el koy-mak adına savaş çıkarmayı ABD için son derece mantıksız bir hale sokmuş-tur. Elbette ABD'nin yaptığı her şeyin bir mantığı olacak diye de bir kaide de yoktur ama, daha kolayına elde edilebi-lecek, hatta el konulabilecek rezervler için asker göndermek suretiyle bütün dünya ile başını belaya sokarak, kör gözün parmağına işlere girişmenin ABD açısından ne alemi, ne de anlamı vardı. Ki olan da bu değildir.

Neden bu değildir? İthalat ve ih-racat rakamlarına baktığımız zaman aynı rakamları biraz farklı biçimde yorumlayarak bir noktaya varmak is-tiyorum. Tüketimin artış rakamlarını sayın Uluğbay ortaya koydular. Orada da gördük ki, ABD'nin petrol tüketimi yüzde 2 den yüzde 25.9'a iniyor. Ben size başka bir rakam söyleyeyim, ABD' de petrol tüketimi açısından o yüzde 2'lik rakam önemlidir. Benim Türkiye' de sık sık yaşandığını gördü-ğüm bir sıkıntı budur, örneğin Borsa' da herhangi bir hisse senedi yüzde 2 prim yaptığı zaman "niye yüzde 3 yapmı-yor" diye hayıflanınız. Çünkü yüzde 2 Türkler için anlamını yitirmiş bir orandır. Ama örneğin dolar faizlerinin yüzde 1.5 olduğu bir memlekette yüzde 2 anlamlı bir düzeydir. Eğer dünyanın toplam petrol tüketiminin yüzde 25'ini tüketiyorsanız bu oran çok anlamlı bir azalmadır. Üstelik de bu azalma gene sayın Uluğbay'ın verdiği rakamlar üze-rinden ki, benim de son yazımda kul-landığım rakamlar üç aşağı beş yukarı aynı kaynaklar. Yine Sayın Uluğbay'ın kullandığı tablolardan gidelim, yüzde 22.7'den ABD yüzde 17'ye düşmüş, 1980'den, 2000'e. AB çok daha fazla düşmüş. Peki bu niye oldu? Bunun niye olduğunu izah etmenin aslında çok kolay bir yöntemi var. Biraz daha araştırdığınızda şunu görüyorsunuz, eğer milli gelir 3 bin doları geçerse enerji kullanımında korkunç bir pat-lama görüyorsunuz. Çok. ciddi bir biçimde ekonominin kullandığı enerji miktarı artıyor. Ancak 10 bin dolarlar seviyesine geldiğiniz zaman talepteki artış sürmekle birlikte yavaşlıyor. 15 bin dolarlara geldiğiniz zaman talep milli gelirdeki artıştan daha düşük dü-zeylerde artıyor. 25 bin dolar civarına geldiğiniz zaman artık ekonominin yapısı değiştiği için petrol talebinizde-ki artış öyle dikkate değer rakamlarda olmuyor. Yani bu ülkeler "bilgi temelli toplumlara" dönüşürken ekonomileri de ona göre transfor-me oluyor, kullan-dıkları girdilerin yapısı ve kompozisyo-nu değişiyor. Azalmanın nedeni bu.

İkinci bir manzara tabii 20 dakika içinde özetlemek durumunda olduğum için böyle çok kısa kısa resimler vere-ceğim, belki filmin tamamını oynatmak mümkün olmayacak ama, ikinci bir manzara 1973 sonrası ABD' de alınan tedbirler. Bu tedbirler sonucunda, aynen okumak istiyorum, rakamları birbirine sokmayayım diye, çünkü bi-raz karışık bir hesap. ABD'nin toplam petrol ithalatının yansı OPEC'den ger-çekleşmekte. Yani, genelde inanıldığı gibi Orta Doğu ve Körfez ülkelerin-den değil. Bu rakam toplamın yüzde 33.6'sının bu bölgeden gerçekleştiği 1977'ye göre yüzde 10 düşük. Bura-da şunu söylemek istiyorum. Toplam yüzde 50'si oradan gerçekleşiyor ama, kullanılan miktarla kıyasladığınızda ve oranladığınızda gördüğünüz manzara şu. Evet toplamın yarısı, ama 1977 'ye göre azalma var. İkinci bir veri, ABD 1977' de ithal ettiği petrol miktarının iki katını ithal ettiği halde vaziyet böyle. Şimdi, bu ne demek?

Burada nedenleri anlamak için 1980'lerdeki ABD meydana gelen ge-lişmeleri anlamak lazım. 80'lerde AB-D'de Başkan Carter'ın ve ondan önceki iki başkan olan Kissinger ve Ford'un uyguladığı politikaların etkisiyle, ama özellikle Carter sayesinde ABD' de çok ciddi bir enerjinin etkin "kullanımı standartları uygulamasına gidiliyor. Özellikle toplam dünya enerji kulla-nımımızın yüzde 43 'leri civarında bir miktarını ulaştırma sektöründe tüketti-ğimiz göz önüne alınırsa, bu standartlar sayesinde bir galon benzinle bir araba-nın kat edebildiği yol miktarının artırıl-ması, hele ABD gibi en büyük kullanıcı ülke söz konusu olduğunda, çok ciddi bir gelişme. Yapılan ekonometrik araş-tırmalar şunu gösteriyor, o dönemin tedbirleri aynı düzeyde sürdürülseydi, başkan Reagan iktidara geldiği zaman bu tedbirleri rafa kaldırmamış olsaydı, bugün ABD'nin Orta Doğu'dan tek damla petrol ki toplam ithalatın içe-risinde yüzde 13' ler civarındadır dahi ithal etmesine gerek kalmayacaktı. Ne için? Kendi doğrudan kullanımına yö-nelik enerji ihtiyacı için.

İkinci bir rakam daha, ABD'nin, yine doğrudan enerji ihtiyacı için, Orta Doğu Petrollerine el koymasının ge-reksizliğini ortaya koyuyor. ABD' deki mevcut petrol çıkartma maliyetleri yak-laşık

olarak iS dolarlar civarındadır. Batı Teksas petrolü iS dolar civarına çıkar ki, bu rakam aynı zamanda Ku-zey Denizi petrolü ile aynı düzeylerde bir maliyete tekabül eder. Uluslar arası petrol şirketlerinin maliyetleri ise 2.5-6 dolar civarında cereyan etmektedir. Suudi Arabistan'ın bazı bölgelerinde petrol çıkarmanın maliyeti 1.5 dolarla-ra kadar düşmektedir. İşte bu nedenler-le 80'lerde, bugünkü başkanın babası eski ABD Başkanı Bush, OPEC'in başlattığı, özellikle Suudi Arabistan'ın başlattığı fiyat savaşları sonucunda pet-rol fiyatları 12 dolara indiğinde Suudi Arabistan' a üretimi kısması konusunda ricacı gitmek zorunda kalmıştır. Niye? Fiyatlar yükselsin diye. Çünkü 15 doların altındaki petrol fiyatları batı Teksas'taki Başkan Bush'la ilişkilerini ballandıra, ballandıra anlatmaktan pek keyif aldığımız ve onlar sayesinde de bu bir petrol savaşdır deyip mevzunun hemen arkasına dolanıp 2 puan alarak kendimizi kurtardığımız petrol lobi-sinin hiç işine gelmemektedir. Çünkü o kişiler doların altındaki petrol fiyatlarından hoşlanmamak bir yana, bu fiyatlara eğer piyasada yeterli süre hüküm sürerlerse iflas edecek kişiler. O halde nedir Irak olayının manası?

Maalesef açıklama çok çok daha sıkıntılı gerekçelere dayanıyor. Hani neredeyse insana;"Keşke petrol savaşı olsaydı" dedirtecek türden nedenlere Özellikle de, maalesef Türkiye için. ABD'liler, en azından bugünkü Was-hington yönetiminin etkin isimlerinin önemli bir bölümü, dünyayı yeniden düzenlemeyişine soyunmuş vaziyetler ve bunu da açıkca söylüyorlar. Bugün Washington' a giden hiçbir kişinin öyle klasik eğitim almasına da gerek yok -etrafına bir kez dahi bakması, ABD Başkentinin ne kadar grekoromen stilde Roma mimarisinin etkisinde inşa edildiğini görmesine yeter. ABD tarih-çilerinin sevdiği bir ifadedir. "Onların hikayesi, bizim hikayemizdir" derler, Romalılar için. Roma kimdir? Roma o çağların bilinen dünyasının düzen koyucusudur. Ve ABD düzenleme işi-ne Iraktan başlamış vaziyette. Orada sayın Pala'nın söylediği bir şey var ki, onun üzerinde çok çok dikkatli durmak lazım. O vurguladı, ben bir kez daha vurgulamak istiyorum. Bu petrole ABD'nin niye ihtiyacı var dersiniz, o zaman Uzak Doğu Asya'ya bakmak mecburiyetindeyiz ki, sayın Uluğba-y'ın verdiği rakamlar da bunu destekler nitelikte. Bakınız 98 krizinde petrol fiyatlarında ufacak bir sıçrama oldu, Rusya krize düştüğü vakit. Bu krizin ortasında Rusya'ya ek 2 milyar dolar gelir sağladı. O tarihte Rusyanın içinde bulunduğu krizden çıkmak için ihtiyaç duyduğu para da resmen neredeyse son centine kadar 2 milyar dolardı. ABD ne yapıyor, petrol fiyatlarını kontrol ediyor. Petrol fiyatlarını kontrol etmek suretiyle ABD Avrupa'nın büyümesini kontrol ediyor. Petrol ticaretini kontrol etmekle ABD kontrat etkisi dediğimiz bir etkiyi sonuna kadar kullanabiliyor. Uluslar arası ticarete mevcut kontrat-ların ABD doları cinsinden yapılıyor olmasının dolara kattığı güç korkunç. ABD, böylelikle, bu durumunun kendi cari açığının finanse edilmesinde ortaya çıkardığı kimi rahatlıkları kullanmaya devam ediyor. Çünkü dünyanın bütün emtia piyasaları, başata ve belirleyici olarak petrol, ağırlıklı olarak dolar üze-rinden işlem yapılan piyasalar. Bunun finansal piyasalara da doğrudan etkisi tartışılmaz. Petrol fiyatlarını kontrol ederek ABD, Japonya'nın kendisiyle rekabetinde ne derece güçlü ya da güçsüz olabileceğini belli etti. Petrol fiyatlarını ve Orta doğu'yu kontrol etmekle ABD'nin yaptığı asıl dünyayı kontrol etmek. Petrol burada bir amaç değil, bir araç. Denilebilir ki, bunların ikisinin arasında ne fark var. Petrol işte bu kadar önemli, fark ne? diyebilir-siniz. Hemen söyleyeyim, çok büyük bir fark var. Eğer petrolün bir amaç olduğunu düşünseniz petrolü ve ona ilişkin süreçleri merkeze alır öncelikle onları yönetmeye çalışırsınız. Örneğin, piyasa hareketlerini anlamlandırmak ve büyük resmi görmeye çalışmak yerine petrolün mülkiyetine konsantre olur, sadece buna ilişkin konuları stratejik olarak algıyorsunuz. Ama petrolün bir araç olduğunu düşünürseniz, neyi amaçlıyorsa petrolü araç olarak kul-lanan, o amaçlara ilişkin süreçleri ve sonuçlarını yönetir veya en azından yönetmeye çabalarsınız. Oyun alanınız genişler, alternatiflerinizi çeşitlendirmek noktasında bakış açınız gelişir. Esasen bahsi geçen süreç ve sonuçlar bir hayli karmaşık bir Nedir bunlar?

Şimdi ABD biraz evvel söylediğim gibi dünyayı tekrar biçimlemeye yöneldi. Ve bunu yaparken bunun hakkı olduğunu da düşünüyor. Fakat hak ve hukuk kavramlarının da ötesinde, özel-likle bugünün ABD yönetiminin çok fütursuz bir tavrı var. Fakat bu tavrı bir kaç kişinin, bir kaç yenimuhafazakarın dünyaya bakış ve algılayışındaki sakat-lıklardan, veya kimi ABD'lilerce algı-landığı gibi, isabetten kaynaklanmıyor. Bu tavrın kaynağı sanayi devrimi ve sanayi devrimi sonrasında yaratılmış olan alt yapı. O alt yapı ki 1648' deki Westfalya anlaşması imzalandığından beri tekamül ederek bugünkü dünya al. gımızın zeminini, çerçevesini oluşturan uluslar arası düzenin değişimine teka-bül ediyor. Nedir Westfalya? Westfalya Barışı 1648 yılında 30 yıl savaşlarından sonra imzalanmış iki anlaşmanın ortak adı. Fakat o anlaşmalar ile başlayan süreçler önce ticari kapitalizmin, sonra sanayi kapitalizmin omuzlarında bir uluslar arası düzenin ortaya çıkmasına ilişkin temel prensiplerinin konulması-nın ilk adımıdır. Burada temel prensip nedir? Devletlerin egemen eşitliği. Bugün değiştirilmesi yoluna girdiği-miz işte bu temel prensibe dayalı olan uluslar arası düzen. Berlin duvarı 1989 da yıkıldığında biz zannettik ki soğuk savaşla beraber savaşlar bitti. Özellikle bir kısım Amerikalı araştırmacılar öyle zannettiler, soğuk savaşı kazan-dık diye memnun oldular. Bu zaferle ne yapacaklarını bilemediler ilkin. Buna bir anlam yüklemek istediler, anlamı doğru dürüst bulamadılar. İşte; Fukuyama'nın meşhur "Tarihin Sonu" tezi de bu dönemin ürünüdür. Aslında 11 Eylül o aranan mananın artık hiç kimsenin gülünden kaçmayacak şekil-de meydana çıkışıdır. Ya da kullanmayı . sevdiğim bir terimle tarihin geri dönü-şüdür. Fukuyama biliyorsunuz tarihin sonunu ilan etmişti, 11 Eylülle birlikte tarih geri döndü. Hem de ne dönüş. Tarih bütün dinamikleri ile birlikte geri döndü. 1948 Westfalya'nın temelini attığı düzen, sanayi kapitalizminin üst yapısal yansıması olarak ulus devleti ön plana çıkaran bir düzendir. Ulus devlet niye vardır, alt yapının üst yapıyı belirlemesi perspektifi içerisinde önce ticaret, sonra sanayi kapitalizminin sonucu olmasına ilişkin dinamikler ve süreçler nelerdir? Nasıl gelişmişlerdir? Bunların ulus devletle ilişkileri nedir? Hikayesi uzundur ama, bunlar bilinen" konular. Sadede gelirse sonuç olarak içinde yaşadığımız siyasi ve iktisadi düzen, 400 yılda müteşekkil hale gel-miştir. Kalın çizgilerle anlatmak gere-kirse kapitalizmin o günkü yapısı ulus devlet denilen üst yapı aracını kendisi için uygun görüyor. Çünkü, üretimin, tüketimin, uluslar arası ticaretin, kimin hangi işten ne kadar para kazanaca-ğının, payının ne olacağının organize edilip korunmasına ilişkin en etkin araç buydu. Fakat özellikle, geçtiğimiz 100 sene, ama çok çok özellikle son 25 sene içerisinde yeni bir süreçler topluluğu tarihe damgasını vurup alt yapıyı tekrar biçimlemeye başladı. Bu yeni süreçler topluluğunun adı küreselleşme. Ya da biz ona öyle diyoruz.

Küreselleşme nedir, dediğimiz za-man herkesin bir tanımı var, ama benim vermek isteyeceğim tanım şu; her tür değer ve birikimin bugünkü ulus dev-letlerin sınırlarının belirlediği siyasal coğrafyayı, bu ulus devletlerin hakim otoritelerinin dayatabileceği regülas-yonlarla en alt düzeyde muhatap olmak suretiyle aşabildiği bir düzen. Şimdi bu uzun tanımı biraz anlaşılabilir hale geti-rirsek, değerler ve birikim dediğimiz zaman ne kastediyoruz? Birikim dedi-ğimiz vakit insanoğlunun maddi ürün-lerinden bahsediyoruz. Yani otomobil-lerden cep telefonlarına oradan mali sermayeye kadar, bunlar insanoğlunun maddi ürünleri. Değer dediğimiz za-man tüketim kalıpları da dahil insan oğlunun tüm kültürel ürünleri söz ko-nusu olan. Şimdi burada sürekli bahset-tiğimiz, iyi midir kötü müdür tartışma-sına konu olan yönüyle ilgilenmiyoruz.

Bunlar bugünkü siyasal coğrafyayı be-lirleyen ülkelerin sınırlarında gümrük kontrollerine, vergi vs. hükümet müdahalelerine en alt düzeyde maruz kalarak yer değiştirebilmeliler. Küreselleşme-nin anlamı ana hatlarıyla bu. Bu süreç-ler, mevcut alt yapısal ilişkileri bütü-nüyle dönüştürüyorlar. Nasıl dönüştü-rüyorlar? Yani kimin, nereden en fazla parayı kazanacağı, hangi işlerden daha büyük rantlar elde edilebileceği, kısaca kimin neyi, ne zaman, nasıl elde edebi-leceği

konusundaki anlayışımızı ve bunlara ilişkin yapıyı bütünüyle dönüş-türüyorlar. Bu dönüşümün şöyle bir anlamı var. Düşünün ki biz bu salonda oturuyoruz, alt katımızda birileri kolon ve kiriş sistemiyle oynuyor. İşte sanayi kapitalizminin yarattığı tarihsel ekono-mik sistemin küreselleşme süreçlerinde dönüştürülmesi bu. Aşağıda birileri ko-lon kiriş sistemini değiştiriyor. Ve bunu öyle ustaca yapıyorlar ki, üstteki bina bizim üzerinde oturduğumuz zemin yı-kılmıyor. Çok güzel destekliyorlar bunu değiştirirken. Zaten tarihsel eko-nomik sistemlerin hepsi böyle olmuş. Aşağıdaki kolon kiriş sistemi de-ğişin-ce, bir gün alt kattaki komşunuz kapıyı çalıyor, ve diyor ki, "kusura bakma, üstü de de-ğiştireceğim, yani üst yapıyı da de-ğiştireceğim. Çünkü aşağıda kurduğum kolon kiriş sistemi bunu taşıma-ya müsait değil. Bütün de-ğer yargıla-rından uzak bu cümlem. Çünkü ben küreselleşmeyi tartışırken şu söz gelir aklıma. Yağmur yağarken yağmuru de-ğil de şemsiyenin kalitesini tartışmak daha doğrudur. Kapıyı çalan bu güç, aşağıda bir şeylerin de-ğiştirdiğini söyle-dikten sonra, ben bunu taşımak istemi- yorum derken kastettiği şey, "bugünkü uluslar arası düzen paradigması": bu daha iyisini taşır, daha a-ğırını taşır, daha fazlasını taşır, bu anlamlara gel-miyor. Bu sadece bunu taşımak isteme-diğini belirtiyor. Ne olacak, sonuçta her zaman alt yapının üst yapıya ettiği ola-cak. Alt yapı üst yapıyı belirler, de-ğişti-rir, üst yapı ise alt yapıya direnebilir, bu dönüşümde etkili olabilir, geciktirebilir ancak ve ancak asla sonuna kadar ken-disini savunamaz. Üst yapı önünde so-nunda de-ğişir. Üst yapı de-ğişirken, bi-raz evvel söylediğim gibi kimin nerede durduğu, ne kazandığı ve en büyük rantı elde edebileceği, bütün bunlar de-ğiş-me uğrayacak. Bütün bunlar de-ğişime uğrarken en büyük tepkiyi kim vere-cek? 1 doları yarım dolara inecek olan adam vermez tabii. 25 bin doları 12.500 dolara inecek adam ciddi tepki verir. Yani bir' önceki sistemin en fazla kar edeni kimse o. Şimdi dünya ekonomisi-nin büyüklüğü 30 trilyon dolardır. O 30 trilyonun 10 trilyonunu kontrol eden, üreten ve tüketen ABD. Dolayısıyla ABD'nin 'duyargaları' biraz evvel bah-settiğim en fazla kar eden ülke olmak konumu nedeniyle sistemde en derine gömülmüştür. Dolayısıyla de-ğişime iliş-kin gelen sinyalleri ilk ABD almakta-dır. Bugün biraz da reflekslik olarak tepki vermektedir bunlara. Niye çünkü kayıp büyük olabilir. Risk büyük. O kaybı önlemek için de belli tedbirler peşinde koşar ABD, doğaldır. Yine Sa-yın Uluğbay'ın rakamlarına dönersek dünyadaki petrolün 139 yıl ömrü var, en uzun yıl Kuveytte. ABD'de 8 yıl gibi bir rakam var, çeşitli de-ğişik hesapla-malar var. Bir gerçek var, Sayın Pala bunu duymaktan hoşlanmıyor ama iyi biliyor, petrol bitecek. 480 milyar tur atacak kadar bir rezerv olduğu anlaşılı-yor. Bu büyük bir rakam. Ama bizim gibi enflasyonu uzun zaman çift hanelerin üst sıralarında cerayan etmiş bir ülke için anlaşılması güç bir rakam de-ğil. 480 milyar bizim algı düzlemimiz-de bir şeyler ifade eden bir rakam. Bu çok önemlidir. Algılanır bir rakam ol-ması. 139150 yıl sürsün, sonunda bite-cek. Artı, en son TÜSİAD'ın Görüş dergisine yazdığım bir makale var, sa-yın Pala'nın da orada fosil yakıtlar dünya ekonomisi ilişkisini anlattığı Ka-tolik nikahı alegorisi üzerine kurgulan-mış bir makalesi var. Benim ki niye bu bir petrol savaşı üzerine de-ğil diye. Orada uluslar arası petrol piyasalarının yapısını anlatmaya çalışıyorum. Orada kullandığım rakamlar üzerinden git-mem gerekirse bugün o petrol başkanı, petrol lobilerinin adamı olan Başkan George Bush 1.2 milyar dolarlık bir projeyi hiç gözünü kırpmadan onayla-maktadır ve onayladığı proje hidrojen bazlı yakıtla çalışan otomobil üretimine ilişkin projedir. Üstelik de önünde du-ran yakıt kullanım etkinliğini yüzde 50 artıracak olan, ve toplam maliyetler bazında baktığınız zaman ilkinin yakla-şık 1/8' de maliyetine gelecek olan pro-jeyi bir elinin tersiyle iterek. Şimdi bu-nun bir anlamı var, bu işin odağının dediğim gibi petrol olmadığını gösteri- yor. Burada mevcut olan küreselleşme sonucunda en az kayba maruz kalma mücadelesi. Şimdi ABD bu yeni siste-me geçiş esnasında ve sonrasında en az kayba nasıl uğrarsız diye baktığı zaman bir kere uluslar arası ticaretteki mevcut dengeleri ve yapıyı korumak zorunda. Özellikle çok yüksek oranlarda bulu-nan ödemeler dengesi açığını sürdürü-lebilir kılmak mecburiyetinde. Yoksa rekabette geriye düşecek. Çünkü hem rekabette önde olacaksınız ama bir yan-dan ciddi bir açık

veriyorsunuz. Bunun sürdürülebilir bir tarafı yok. Demek ki, bir yandan o açığı kapatacaksınız ama bu arada ABD halkı bas bas bağirmaya-cak, bir dahaki seçimi kaybetmeyecek-siniz, iki sonraki seçimleri kaybetme-yeceksiniz. Bunlar hep gündemin üst sıralarında ama çok dillendirilmeyen veya kendi gerçek çerçevelerinin dışın- da ideolojik retorik malzemesi edilerek gündeme taşınan konular. Bu şartlarda bugünkü ABD yönetimini iyi anlamak lazım. Orada çok ciddi ıskalıyoruz. Benim de bir ABD Seyahatim oldu, Irak savaşından bir gün önce başlayan ve bir 20 gün sonrasına dek süren. Ora-da belli kuruluşlarla temaslarımız sıra-sında elde ettiğim izlenim şudur;. Bu-günkü ABD yönetimi, daha önce de söylemişim, refleksif davranıyor. Bu elbette tek yol değil onlar için ama bun-lar böyle. Her şey çok kişisel bu adam-lar için. Son derece kişisel, yani Başkan Bush'a "size destek vereceğim", dedin vermedin mi, bitti, sen ona vermiş 01-duğun sözünü tutmamış birisin. Yani bilye oynarken, bilyelerini alıp masa-dan kalkmış adam ne muamele görürse 12 yaşında arkadaş grubu içerisinde, sen de aynı muameleyi görürsün. Bugünün ABD yönetimi böyle. Ama psikopolitik tahlillerden ziyade biraz önce söylediğim rakamlara dikkatinizi çekmek isterim. Bu adamlar 10 trilyon doların üstünde oturuyorlar ve dolayısıyla yaptıkları kapris dahi olsa etkili ve hayatımızı belirlemekte son derece önemli sonuçlara yol açıyorlar. Bu so-nuçları yönetmek için bir kere etrafımızda olup bitenin 'ne' savaşı olup ol-madığı konusunda ciddi bir teşhise ihti-yacımız var. Bu teşhisi bir kere koyduk mu, işler kolaylaşacak. ABD, küresel-leşme çerçevesinde değişen dünya dü-zeninde kayba uğramamak için çaba sarf ediyor. O zaman oturup şunu tartı-şabiliriz, peki eski düzenin yerine ne geliyor? Biz bu yeni düzende nasıl bir konum almak istiyoruz? Ulusça gelece-ğimizi nerede görüyoruz, bu hedef doğ-rultusunda nasıl biçimlemeye çalışaca-ğız? Olayların sürekli kurbanı olarak mı devam edeceğiz, yoksa sonuçları yönetmeye mi talibiz? Sonuçları yönet-meye talipsek işte o zaman Sayın Pala gibi, sayın Engür gibi stratejistlere ihti-yacımız var bizim. Gelişmeleri doğru algılayıp, doğru yerlere oturabilen in-sanlara ihtiyacımız var. Bunları sayın Pala ve Engür'e iltifat olsun diye söyle-miyorum. Benim jenerasyonumdan ol-maları ve bürokrasi içinde bulunmaları nedeniyle söylüyorum. Çünkü ne yazık ki, siyaset bizde bu gelişmeyi, en azın-dan parlamentodaki çoğunluk temelinde ıskalamış durumda. Parlamentodaki çoğunluk derken de, sadece iktidardan bahsetmek istemediğimi söylemek iste-rim. Dünya sistemindeki gelişmeyi doğru algılamazsak biz hala petrol me-selesi yöneteceğiz. Onu da o düzeyde yönetemeyeceğimizden, durum ve so-nuçlar hiç iç açıcı olmayacaktır. Bizim petrol meselesini yönetmemiz Botaş'ın petrol meselesini yönetmesine benzemez. Botaş petrol meselesini, doğal gaz meselesini yönetmek zorundadır. Onu en iyi şekilde yapmaktadır muhakkak. Ama ulusal stratejiyi Botaş yönetmeye-cek kuşkusuz. Zaten işi de değildir. Böyle bir iddiaları olduğunu da söyle-mek istemiyorum ayrıca. Ama sadece Botaş türünde uzmanlık kuruluşlarında bir şeyler yapıldığı için sanki ulusal stratejimiz de tıkır tıkır işliyor havasına giremeyiz. İşini yapan, hem de iyi ya-pan kuruluşlara bu kadar yüklenmek de doğru değil zaten. Fazla yükle onları felç edersiniz sonra. İşlerini yapamaz olurlar. Biz nedense işleri birilerinin üzerine yıkıp sonra da üç maymunu oynamayı tercih ediyoruz. Ama daha vahimi bunu bir 'yöntem' sanır gibi bir halimiz de var. Hani şu Wolfowitz çıkıp hepimizi kulaklarımıza kadar kızartma-saydı, biz hala ABD'lilede aramızda sorun yok zannediyor olacaktık. Böyle hataları kolaylıkla kapatabileceğiniz bir dünya yok artık.

Dünyada mevcut durum 1648 Wesfalya' da kurulan paradigmanın if-lası demiştik. Bir başka örnek olayla bu varsayımımızı teste tabi tutalım yine. Şimdi, eğer bu varsayım gerçekse, bu paradigma iflas ediyorsa uluslar arası ortamda ilk iflas eden kurum hangi kurum olur diye soralım? Devletlerin egemen eşitliği ilkesinin tapınağı olan kurum hangisidir? Birleşmiş Milletler. Zaten onun için BM hasar görmektedir. çünkü düzen paradigması değişirken, o düzen paradigmasını temsil eden kurumlarda çeşitli düzeylerde tahrip ol-maktadır. Buradan sonrasında yepyeni bir dünya izleyeceğiz ve o dünya,

cesur yenedünya. Cesur yenedünya hakika-ten bugün görmekte ciddi bir biçimde zorlandığımız ya da kavramsallaştır-makta ciddi biçimde sıkıntı çektiğimiz türden gelişmelere gebe. Bu gelişmeleri anlarken bizim bütüncül bir yaklaşıma ihtiyacımız var. O bütüncül yaklaşımı oluşturabilmek için gerekli birikimi koordineli kullanmaya ihtiyacımız var. Bu toplantı onun için bir adımdır. Yan tarafta başka bir toplantı bunun için bir başka adım olacaktır. Üniver-sitelerdeki toplantılar, konferanslar, sempozyumlar bunun için birer adım-dır. Devletin yeniden yapılandırılması ve bilgi paylaşılması, bu bağlamda akademisyenlere siyasa üretim süre-cinde kullanılacak kimi sağlıklı verinin kurumsal planda aktarımının sağlanması önemli bir adımdır. Çünkü öyle olmadığı zaman trajikomik haller ortaya çıkıyor, ben gidiyorum ABD'ye ilişkin bütün verilere takır takır ulaşıyorum, Türkiye'de ne olup bittiğini öğrenemiyorum. Çünkü kamuoyuna söylemiyorlar. Üstelik komik bir şey, örneğin, ABD' de iken Türk büyükelçi-liğine aynı soru ile gittiğiniz zaman ce-vap alınıyor. Böyle bir ortamda strateji falan üretemezsiniz. Üretemeyeceğiniz gibi, böyle bir ortamda bir takım iyi niyetli çabalar da kaybolup giderler. Kaybolup giden bu çabaların arkasın-dan ağlamak için bu dönem çok uygun bir dönem değil. Çünkü önümüzdeki 25 yıl, kan 25 yılı, ateş 25 yılı olacak ve bedeli de maalesef Washington veya Paris yahut Bonn' da falan oturanlar ödemeyecekler. Bedeli bu coğrafyanın üstünde oturanlar ödeyecek. Biz bu be-delden üzerimize ne düşecek diye bak-mak zorunda olduğumuz bir konumda oturuyoruz. Çok çok dikkatli davran-mak, olayları doğru anlayıp doğru bir perspektif içine yerleştirmek durumun-dayız. Aksi halde biz gene olayların götürdüğü yöne doğru akan nehrin içerisinde yaprak olmaya devam ederiz. Herhalde böyle bir tarihsel geçmişi ve bunca potansiyeli olan bir ülkeyi böyle bir kadere mahkum etmenin kimsenin hakkı olmadığını düşünmek gerekir.

Makale için ekodialog.com 'a teşekkür ederiz.